

sus sacri ordinis, hoc enim sine dubio difficilius est. Ad hoc vero juxta distinctionem datam et principia posita respondendum est. Nam si loquamur de dispensatione antecedente votum, sine dubio potest Ecclesia dispensare cum aliquo conjugato, ut ordinetur, simulque et usum ordinis et usum conjugii retineat. Nam imprimis id Ecclesia Romana in Græcis tolerat, ut constat ex cap. *Cum olim*, de Cler. conjug., ubi Panormitanus advertit hoc permitti sacerdoti Græco etiam peregrinanti inter Latinos, vel ibi habenti quasi domicilium; nam, licet hoc videatur præter jus commune, quia regulariter unusquisque tenetur servare mores illius loci in quo versatur, in eo capite videtur hoc esse specialiter permissum, forte ob eam causam, quod specialis illa obligatio, quæ ex voto nascitur, non imponitur ei qui votum non fecit, etiamsi inter eos versetur, qui tale votum emittunt. Imo addit ibidem Panormitanus posse Ecclesiam generaliter statuere, et hoc concedere omnibus clericis, etiam in Ecclesia Occidentali, quod etiam indubitatum videtur, quia non est contra jus naturale, nec divinum, aut bonis moribus simpliciter repugnans. Ulterius vero addit: *Non solum credo potestatem inesse Ecclesie hoc concedendi, sed etiam quod pro bono et salute animarum esset salubre statutum, quod volentes vocere, et magis mereri, relinquerentur voluntati eorum, non volentes autem continere, possint contrahere, quia experientia docente, contrarius potius effectus sequitur ex illa lege continentie.* Sed in his verbis multum excessit Panormitanus; consideravit enim tantum quorundam sacerdotum peccata, qui incontinenter vivunt, et non infinita alia commoda, quæ ex coelibatu et continentia sacerdotum sequuntur, nec damna quæ ex opposita libertate provenirent.

10. Quapropter aliud est loqui de abrogatione, seu universali mutatione hujus legis, aliud de particulari dispensatione cum uno vel alio; et fatemur quidem ad utrumque esse in Ecclesia potestatem propter rationes factas; tamen illud prius tale est, ut in actum reduci non expediat. Neque existimo posse, moraliter loquendo, legitimam causam intercedere ad hujusmodi abrogationem sancte et prudenter faciendam, saltem pro universa Ecclesia, quia pravi quorundam mores ad hoc non sufficiunt, ut supra dictum est. Ad particularem autem dispensationem faciendam rationabilis causa intervenire potest. Regulariter autem loquendo, hujusmodi necessitatibus vel causis

occurrentibus, fit satis concedendo usum matrimonii habenti ordinem sacrum, eam tamen lege ut ordine non utatur; quæ enim moralis necessitas fingi potest utrumque usum copulandi? Et ideo vix credo talem dispensationem posse licite fieri, nisi fingatur casus, in quo tanta esset penuria ministrorum Ecclesie, ut sine magno ejus incommodo non possit hujusmodi persona tali matrimonio privari; hic autem casus cogitari potius valet quam timeri. Unde obiter colligo, quamvis, juxta superius dicta, facilius sit hanc dispensationem concedere ante votum emissum, ex ea parte, quod illa solum cadit in jus pure humanum, aliunde vero difficiliorem esse quoad hoc ut habeat justam causam; quia vel conceditur alicui, ut sine voto vel obligatione castitatis sacrum ordinem suscipiat, ut illius ordinis usum simul cum usu matrimonii habere possit, et hoc non potest moraliter expedire, ut dixi; vel solum conceditur posse recipere ordinem, ut illum habeat, non vero ut illo utatur, et hoc prorsus irrationabile est; cur enim alicui concedatur de novo sacerdos eo animo et intentione, ut nunquam illo utatur? nec desunt qui putent hoc esse contra jus divinum, cum talis ordo non nisi propter tale ministerium institutus sit.

11. Quoad hoc ergo longe diversa ratio est de clerico jam ordinato in sacris, nam in illo potest specialis necessitas occurrere, ob quam expediat, illi conjugium et usum ejus concedi; tamen illa eadem necessitas censi debet impedimentum per accidens exortum ad legitimum usum talis ordinis, ideoque quoties Pontifex dispensat cum aliquo clerico ordinato in sacris in lege continentie, eo ipso separat illum ab usu ordinis, quod et consuetudine satis constat, et opinor semper exprimi in hujusmodi concessione, et quamvis non exprimeretur, opinor ita fore intelligendum, quia secundum jus commune, qui habet usum uxoris, etiam reddendo tantum debitum, eo ipso suspenditur ab usu ordinis, juxta Extravag. *Antiquæ* citatam. In quo jure non dispensatur, nisi id expresse declaretur; et ideo, licet per dispensationem concedatur clerico matrimonium, non censetur concedi retento usu ordinis, nisi exprimat, maxime cum talis dispensatio odiosa sit, et ideo restringenda.

12. *Quæ causæ sufficientes sint ad hanc dispensationem.* — Quæ autem causa vel necessitas sufficiens judicanda sit ad hujusmodi dispensationem juste concedendam, non potest aliter definiri, quam supra de dispensatione

voti in communi dictum est. Solum adverte eum Cajetan., Opusc. 27, in fin., non esse semper necessariam causam publicam boni communis, ut quidam voluerunt, sed sufficere privatam, dummodo gravis sit, et quæ moraliter sufficiat ad compensandum bonum castitatis, et aliqual incommodum, quod in ordinem sacrum inde videtur redundare, ratione cujus gravior sine dubio causa requiritur ad dispensandum in hoc voto, quam in simplici voto castitatis.

CAPUT XXI.

QUAM SIT ANTIQUUM IN ECCLESIA, UT VOTUM CASTITATIS RELIGIOSÆ SOLEMNE SIT, ITA UT MATRIMONIUM SUBSEQUENS DIRIMAT.

1. *Duo requiruntur ad solemnitatem hujus voti.* — Duo diximus in superioribus esse necessaria ad solemnitatem hujus voti. Unum est, esse absolutum, et tam ex intentione votantis quam acceptantis omnino perpetuum; et de hac conditione non agimus, sed supponimus, regulariter loquendo, hujusmodi fuisse votum castitatis, quod a principio Ecclesie annexum fuit statui religioso; solum forte in hoc possent contradicere, qui existimant religiosos etiam professos potuisse olim ejici a religione voti solutos, sed quid de hoc sentiendum sit jam supra diximus. Aliud necessarium ad solemnitatem hujus voti est, ut reddat personam inhabilem ad matrimonium, et quod illud dirimat non solum contrahendum, sed etiam jam contractum, et nondum consummatum; hoc enim addit solemnitas hujus voti ultra solemnitatem voti continentie sacerdotum. Nam illud licet inhabilet ad matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum, ut in superioribus visum est, et de solemnitate quoad hos effectus in presenti non tractamus, quia libro 2 hujus tractatus de illa ut sic satis dictum est; solum ergo nunc inquirimus hujus voti solemnem antiquitatem et originem.

2. Primus modus dicendi est, hujus voti solemnitatem tam antiquam esse, quam est verus status religiosus; imo nullum potuisse unquam esse verum religiosum, nisi emittendo hujusmodi votum solemne, et habens prædictos effectus. Ita sentire videntur, qui asserunt professionem ex natura rei habere hanc solemnitatem et vim ratione traditionis, quam includit professio; nam, eo ipso quod traditioni votum castitatis adjungitur, solemne fit,

et dictam efficaciam obtinet; ita sentiunt omnes, qui credunt hoc votum esse indispensabile, et esse de necessitate status religiosi, quod adeo constanter affirmat Sot., lib. 7 de Justitia, quæst. 2, artic. 3, ut dicat, quod, licet hoc votum ex Papæ ordinatione redderet inhabilem ad matrimonium, si non redderet ex natura votorum, non constitueret religiosum; imo de facto censet Milites Sancti Joannis non esse vere religiosos, etiamsi votum eorum dirimat matrimonium, quia id non facit ex natura voti, sed ex Papæ constitutione; cur autem de illo voto potius hoc asserat quam de aliis, non video; omitto alios auctores qui pro hac sententia citari possunt, quia de puncto proposito, scilicet de antiquitate hujus voti, expresse non loquuntur, et quoad alia, in quibus hoc continetur, jam supra relati sunt, et referentur in sequentibus. Hæc ergo opinio ex prædictis principiis a nobis defendi non potest, nam supra ostensum est solemnitatem voti non consistere in conjunctione promissionis cum traditione religiosa; indicatum etiam est non dirimere matrimonium, sive antecedens, sive subsequens, ex natura rei, sed ex lege positiva, quam non esse divinam, sed humanam, ostendemus in sequentibus.

3. Secunda sententia est, votum castitatis religiosæ in principio Ecclesie non reddidisse personam inhabilem ad matrimonium, usque ad tempora Innocentii II, id est post annum Domini 1140. Innocentius enim primus invenitur hunc effectum huic voto tribuisse in cap. *Ut lex*, 27, quæst. 1; ergo ante illud tempus tale votum non erat solemne, nec dirimebat matrimonium. Potest hæc opinio multis Patrum testimoniis suaderi, et Pontificum ac Conciliorum decretis, in quibus significatur valida fuisse matrimonia, a religiosis viris aut feminis contracta in illis primis temporibus. Quorum aliqua tractavimus supra, ostendendo votum simplex non irritare subsequens matrimonium; et aliqua refert Gratianus, 27, quæst. 1, in cap. *Nuptiarum*, et sequentibus; quibus addimus primo cap. *Quotquot*, ex Concilio Ancyrano, c. 18, ubi refert hæc verba: *Quotquot virginitalatem pollicitam prævaricati sunt, professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debent*; ejus canonis mentionem faciens Sanctus Basilius, epistola 2 ad Amphilochem, capit. 18, illud intelligit de virginibus publice professis; dicitque matrimonium illud toleratum fuisse ab illis Patribus, adjuncta solum

illa bigamiæ nota. Secundo addi potest can. 13 et 14 Concilii Elibertini, ubi virginibus sacris, si nubant, et matrimonium consummauerint, post annum sine publica pœnitentia reconciliari permittuntur; si autem cum aliis fuerint mœchatae, non reconciliantur, nisi post quinquennium, et cum publica pœnitentia. Tertio, in Concilio Chalcedonensi, canon. 15 et 16, excommunicantur quidem religiosi, qui post professionem matrimonium contrahunt, nullum tamen verbum additur, quod indicet matrimonium fuisse nullum; imo in Concilio Triburiensi, cap. 23, idem canon. 16 refertur cum aliis ex Siricio et Gelasio Pontificibus, et nihil aliud significatur, quam talia conjugia esse illicita et sacrilega; et in hunc modum referri possunt multa ex Innocentio, epistola 2, cap. 2, et Leone Magno, in epistola 92 ad Rusticum, cap. 12, 13 et 14, et ex aliis decretis, in quibus sermo est de huiusmodi matrimoniis monachorum aut monialium, et licet reproberentur, nunquam tamen dicitur esse nulla; imo nonnulla verba sæpe inveniuntur, quæ supponunt potius esse valida, ut est illud apud Innocentium: *Non est admittendus ad pœnitentiam, nisi is, cui se junxerat, ex hac vita decesserit.* Denique quod tempore Justiniani imperatoris monachus non impediret matrimonium, irritando illud, colligi potest ex Authentica de Monachis, constitut. 5; ibi enim statuit, ut monachus etiam ad eum gradum clericatus assumptus, in quo aliis clericis licitum est conjugium, non possit matrimonium contrahere; si autem contrahat, non dicit separandum, sed solum, ut ejiciatur a clero, et ad militiam, aut ad aliud officium non assumatur, et concludit: *Ipse autem apud semetipsum reputans et agnoscens, qualem pro hoc daturus magno Deo satisfactionem.*

4. *Hoc votum solemnne in religione approbata factum irritat subsequens matrimonium.* — In hac controversia nonnulla sunt mihi aut certa, aut longe probabiliora; aliquid vero ita dubium, ut in eo vix aliquid certum definiiri possit. Et primo quidem de fide certum est, hoc votum solemnne factum in professione religionis approbatæ reddere inhabilem personam ad matrimonium subsequens, atque ita irritare illud; ita definitur in cap. *Unico*, de Voto, in 6, et in Extravag. 1 Joannis XXII, de Voto, et in Tridentino, sess. 24, canon. 9; et ideo in Clementina unica, de Consanguinitate et affinitate, religiosi et moniales, talia matrimonia contrahentes, et illi, qui cum mo-

nialibus scienter contrahunt, ipso facto excommunicantur, quam censuram in proprio opere latius explicavimus.

5. Secundo, est mihi certum, saltem a tempore Innocentii II hoc fuisse in Ecclesia inviolabiliter observatum; ille enim in Concilio Romano legem statuit ut sic contrahentes separarentur, et rationem reddit, dicens: *Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus*; in qua lege pares esse declarat, clericos in sacris, canonicos, regulares, monachos, atque conversos professos, et sanctimoniales feminas. Ab eo autem tempore constat hanc legem inviolabiliter esse servatam in Ecclesia, ut de clericis in sacris supra ostendimus; et de religiosis patet ex iuribus allegatis, et ex toto titulo Qui cler. et vovent., cum similibus, et ex continua observantia Ecclesiæ; non enim ostendi potest legem illam Innocentii, vel consuetudine, vel alia contraria lege revocatam unquam fuisse; quin potius paulo post illud tempus, id est, post sexaginta vel octoginta annos, ordines Mendicantium florere cœperunt, in quibus lex illa inviolabiliter servata est, et simul etiam in aliis religionibus antiquioribus, quæ suum statum conservaverunt.

6. *Non potest probari antea habuisse hunc effectum.* — Tertio, existimo probabilius, ex sola ratione, vel ex natura status religiosi non posse satis ostendi morem hunc, seu hanc voti conditionem ante Innocentii II tempora incepisse. Probatum primo ex cap. *Unico*, de Voto, in 6, ubi Pontifex Bonifacius ait: *Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola institutione Ecclesiæ est inventa*; quid autem per solemnitatem voti intelligat, et antea, et postea declarat, nam initio questionem proponit: Quod votum debeat dici solemnne, et ad dirimendum matrimonium efficax; loquitur ergo de solemnitate quoad hanc efficaciam; et postea in responsione dicit, illud solum votum debere dici solemnne quantum ad matrimonium post contractum dirimendum; ergo quantum ad hunc effectum, dicit solemnitatem introductam per Ecclesiæ constitutionem. Ergo, seclusa Ecclesiæ constitutione, non potest solo discursu rationis ex natura status religiosi colligi hunc effectum antecessisse tempora Innocentii II. Imo, licet quis contendat, et gratis demus Bonifacium in dicto cap. *Unico* loqui de extrinseca solemnitate, cum qua fieri debet tale votum, nihilominus negari non potest loqui de tali solemnitate, siue

qua votum factum non habebit dictam efficaciam, saltem quia Ecclesia non admittit illud aliter factum ad huiusmodi effectum: nisi enim Pontifex de hac saltem solemnitate loquatur, impertinens est ratio, quam adducit, quæ eo tendit ut ostendat, illud solum votum esse solemnne quoad hunc effectum, quod ab ipso tale esse declaratur, et quod perinde est, quod quocumque tempore ab Ecclesia fuerit ut tale probatum; ad hoc enim parum refert quod extrinseca solemnitas pendeat ex constitutione Ecclesiæ, nisi etiam sit talis, ut sine illa non possit votum dictam efficaciam habere. Hoc autem satis est ut nulla certa ratione colligi possit antiquitas voti solemnne ante Innocentium II, quoad prædictum effectum, quia, licet constet antea fuisse statum religiosum verum, et suo modo probatum ab Ecclesia (eo nimirum modo quo tunc fiebat approbatio) non tamen constat, nec necessarium est ut solemnitas, quæ in assumptione talis status fiebat, fuerit ab Ecclesia recepta et approbata, ut sufficiens ad prædictum effectum; nulla enim est sufficiens ratio quæ hanc necessariam consecutionem probet, maxime cum supra ostensum sit, ad verum religiosum statum non esse necessarium votum quod habeat hunc effectum.

7. Occurrit etiam aliquid in prædictis decretis considerandum, quod ad rem declarandam conferre potest; nam post declarationem Bonifacii, plus videtur requiri ut hoc votum castitatis religiosæ hanc habeat efficaciam, quam ex vi constitutionis Innocentii esset necessarium. Bonifacius enim requirit ut tale votum factum sit in professione alicujus religionis, per Sedem Apostolicam approbatæ, ubi sine dubio loquitur de approbatione requisita post decretum Innocentii III, in cap. ultim. de Religios. domib., et Gregorii X, eodem tit., in 6. Ex quo infert gloss., ibi ab omnibus recepta, votum castitatis factum in quacumque congregatione, et pio vivendi modo, etiam ut tali recepto, non habere dictam efficaciam irritandi matrimonium postea subsequens; at vero Innocentius II absolute loquitur de monachis et sanctimonialibus, unde illo tempore inhabiles fiebant ad matrimonium, etiamsi status ille non esset ab Ecclesia Romana specialiter in religiosum approbatus; qui tamen nunc non sufficeret juxta constitutionem Bonifacii; etiamsi homo ex parte sua eandem castitatem et obedientiam promittat, et se tradat, quantum in se est, illi communitati, nunquam reddetur inhabilis ad matrimo-

nium, quia Ecclesia jam non approbat illum statum, vel professionem ejus, ut solemnitatem sufficientem ad prædictum effectum. Quomodo autem potest, et vi et discursu rationis ostendi, fuisse ante Innocentium II congregationes omnes, vel status, in quibus tria vota fiebant, seu promissiones eorum fuisse per constitutionem Ecclesiæ approbatas, ut sufficientes ad prædictam solemnitatem, et consequenter ad hanc voti efficaciam, non video sane unde possit vel probabiliter deduci ex vi rationis.

8. Quarto, ex his videtur fieri probabile hoc impedimentum ab Innocentio II introductum esse, quanquam (ut verum fatear) nunquam id mihi satis probari possit. Priorem partem suadere videtur dictum decretum Bonifacii; considerandum est enim non dicere hanc voti solemnitatem haberi ex traditione, vel consuetudine Ecclesiæ, sed, *sola constitutione Ecclesiæ fuisse inventam.* Constitutio enim proprie significat scriptum aliquod decretum: unde videtur Bonifacius alludere ad dictum decretum Innocentii II. Nam ante illud nullum invenimus ecclesiasticum decretum scriptum, quo talis solemnitas inventa fuerit, ut videntur probare testimonia in secunda opinione adducta. Ex quibus etiam hoc ita confirmatur. Nam ante Innocentium II, vel omnes monachi et sanctimoniales erant inhabiles ad matrimonium, vel nulli, quia non possumus verisimiliter inter eos discernere, et dicere, quosdam monachos fuisse inhabiles, et non alios; quæ enim ratio huius diversitatis, aut quod ejus vestigium vel fundamentum dare possumus? Neque etiam dicere possumus omnes fuisse inhabiles, cum in pluribus multa antiquitatis testimonia refragari videantur; ergo dicendum est, absolute et simpliciter non habuisse illo tempore votum hoc talem efficaciam. Confirmari id denique potest ex eo, quod supra notavimus, olim fuisse consuetudinem facile ejiciendi monachos professos, imo et permittendi eos abire, si velint, sine ulla coactione ad perseverandum, ut plane colligitur ex regula S. Benedicti, cap. 58, ubi præcipit post factam professionem servari sæculares vestes monachi, ut, si aliquando abire decreverit, ablato habitu monachali eum suis vestibus dimittatur; et in cap. 29 dicitur, huiusmodi inconstantes ter posse iterum recipi, et non amplius, etiamsi revertantur; verisimile autem est multos ex his solitos fuisse contrahere postea matrimonia; erant enim laici quales eo tempore communiter erant

monachi; ergo credibile etiam est eorum matrimonia fuisse valida, nam alioquin non permitterentur in eo statu permanere sine coactione.

9. Nihilominus hæc sententia, ut dixi, mihi probari non potest; sentire enim non possum, nec mihi persuadere totam illam venerabilem antiquitatem hac excellentia et perfectione castitatis caruisse, et universam Ecclesiam per 1140 annos ignorasse modum hunc consecrandi Deo virginitatem, vel continentiam. Deinde ex eodem cap. *Ut lex*, duplex sumo argumentum mihi efficax, ut in superioribus indicavi. Primum est, quia ibi æquiparat quoad hanc inhabilitatem votum continentiae sacri ordinis et religionis; sed de voto sacri ordinis ibi non fert legem novam, sed declarat antiquam; ostendimus enim in superioribus antiquiorem esse continentiam clericorum in sacris, præsertim sacerdotum et diaconorum, etiam quoad irritandum matrimonium, Innocentio II; ergo idem dicendum est de voto religiosæ professionis. Aliud argumentum est, quia verba Innocentii quoad hanc partem non sunt constitutiva, sed declarativa; primum enim decernit, ut si religiosus matrimonio copuletur, separetur, et ibi utitur verbo *statuimus*, quamvis neque de novo hoc fuerit ab ipso statutum, jam enim multo antea id præceperat Innocentius I, in epist. ad Victricium, cap. 12 et 13; et Gregorius, lib. 4, epist. 40; et plura Concilia, quæ commemorat Gratianus, 27, quæst. 1. Quia tamen fortasse hoc non constanter et rigore observabatur, ideo Innocentius de novo id statuit. Secundo, rationem hujus statuti declarat, dicens: *Hujusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonia non esse censemus*; ubi non utitur verbo *statuimus*, vel *irritamus*, quæ significare possent novum effectum; sed verbo *censemus*, quod in rigore significat tantum iudicium, et declarationem nullitatis, quæ jam antea erat.

10. Hoc autem argumentum potest in contrarium retorqueri; nam potius verbum *censeo* in lege humana novum jus indicat, ut testatur glossa, in Clemen. 4, de Conces. præbend., verb. *Censemus*; et ibi Panormitanus. Sed imprimis hi auctores nullo jure vel ratione id probant, cum tamen ex proprietate verbi potius significet, juxta usum Latinorum, idem quod *arbitrari*, seu *judicare*, ut constat frequenter apud Ciceronem. Fateor tamen juxta usum juris civilis, *censere* idem esse quod con-

stituere, vel *præcipere*, ut expresse dicitur in leg. *Censere*, ff. de Verbor. significat., in quo textu fortasse fundati sunt dicti auctores; nec est significatio hæc aliena a jure canonico, nam censura, prout est quædam ecclesiastica poena, inde nominata censetur, ut alibi in proprio loco notavimus. Negari tamen nihilominus non potest, verbum *censere*, habere frequenter alteram significationem etiam in jure, ut late Brissonius ostendit, lib. 2 de Verbor. juris significatione, circa verbum *Censere*; est ergo saltem illa vox anceps et dubia, et ideo verisimile non est ibi fuisse de novo introductum hoc impedimentum irritans; debuisset enim cum majori claritate et certitudine explicari, sicut in simili habemus exemplum in Concilio Tridentino, sess. 24. Accedit quod prædicta glossa ait, quando constitutionis ratio est antiqua, tunc verbum *censendi*, declarationem juris antiqui, non constitutionem novi significare, quam in hoc valde commendat ibi Abbas, et Felinus, in cap. ult., de Constitutio., ad finem, et memorabilem ac communiter receptam esse affirmat Navar., in cap. *Si quando*, de Rescriptis, num. 3, citans etiam Bartolum in favorem ejus, in leg. *Omnes populi*, ff. de Justitia et jure, num. 44; quæ doctrina aptissima est ad illum textum explicandum, juxta sensum prædictum, si expendamus, Innocentium, seu Concilium Romanum sub illo, rationem reddere illius censure seu iudicii, quod tales copulationes non sint matrimonia, non quia ab ipsomet Concilio et Pontifice sint irritata, sed quia contra ecclesiasticam regulam fuerunt contracta; illa enim ecclesiastica regula non fuit illi de novo statuta, sed antiquissima erat, ut constat ex multis decretis apud Gratianum, distinction. 26 et 27, quæst. prima; ergo ratio etiam illius nullitatis antiquior erat; in quo etiam adverto, non reddi pro ratione, quod illa matrimonia sint contra votum, sed contra regulam ecclesiasticam, directe scilicet prohibentem talia matrimonia, sive hoc fundetur in opinione satis communi inter juristas, quod lex, prohibens actum directe et secundum se, irritat illum; quomodo votum castitatis vi sua non prohibet actum matrimonii, sed indirecte, quatenus obligat ad servandam fidem datam Deo, et ideo necessaria fuit regula ecclesiastica adjuncta voto, directe et præcise prohibens tale matrimonium, ut haberet vim irritandi. Sive (quod securius est) illa ratio fundetur in hoc, quod regula illa ecclesiastica, vel ex signis et effectibus, vel ex

usu ita erat declarata, ut esset non tantum prohibens, sed etiam irritans.

11. Unde possumus tertium argumentum adjungere, quia, quoties Ecclesia non tantum in particulari facto, sed lege universali præcipit omnia matrimonia contracta cum aliquo impedimento dissolvi ac separari, vehemens conjectura est talia matrimonia esse nulla, et separationem illam non solum intelligi quoad torum, sed etiam quoad vinculum; sed multo ante Innocentium II latæ fuerunt leges ecclesiasticæ, præcipientes separari perpetuo hujusmodi contrahentes, ut paulo antea referebamus; ergo lex illa de separatione quoad vinculum intelligitur, et per eam satis indicatur hoc impedimentum irritans multo fuisse antiquius. Video responderi posse illam perpetuam separationem fieri potuisse in penam tanti sacrilegii, et ad deterrendum alios ne similia committant. Mihi tamen profecto hoc verisimile non est, quia talis separatio non poterat fieri sine magno periculo animarum. Primum enim contingere sæpe poterat, sicut nunc potest, alterum conjugum bona fide cum altero religioso contrahere; maneret ergo ille perpetuo ligatus vinculo matrimonii, et consequenter impeditus ad illud matrimonium, et nihilominus perpetuo separatus a religioso conjuge, sine culpa, sine voluntate, et sine affectu ad continentiam; at hoc nimis onerosum et periculosum esset; imo videretur plane esse contra justitiam; cur enim privaretur jure acquisito ille qui nihil peccavit? Diceret fortasse, legem illam de tali separatione non extendi ad illum casum; sed contra est, quia decreta generaliter et sine limitatione loquuntur, coguntque hujusmodi religiosum, non solum ut neget debitum, sed etiam ut relinquat conjugem, et ad primum statum redeat, et nisi hoc faciat, privant illum perpetua communionem, nihilque distinguunt de bona vel mala fide alterius, neque aliquid curant de jure illi acquisito, sed supponunt potius nullum esse posse.

12. Dices fundari in præsumptione, quia qui cum religioso vel moniali contrahit, præsumitur mala fide contrahere; sed hoc non satisfacit, quia alias ubi cessaret præsumptio, et bona fides sufficienter probaretur, sustinendum esset tale matrimonium, et jus suum tali conjugi reddendum, quod est contra intentionem talium jurium, et eorum absolutam ordinationem. Imo, etiamsi in exteriori foro Ecclesiæ non excluderetur præsumptio, in conscientia non posset negari jus proprium

vero et innocenti conjugi, si in contrarium veritas subsisteret, et de ea in conscientia constaret. Præterea etiamsi intercederet culpa ex parte conjugis cum religioso contrahentis, si tamen nihilominus matrimonium esset validum, fuisset durissima poena, et cum magno periculo animæ cogere illum ad perpetuam continentiam, quam nunquam promisit; quæ coactio manifeste sequitur ex dicta separatione; hæc ergo separatio, tam generaliter commendata in antiquis decretis, est apud me magnum indicium, talia matrimonia fuisse jam tunc invalida. Et sane Augustinus, lib. de Bono conjugali, cap. 10, agens de simili separatione, dicit illam separationem ita fuisse solitam fieri, ut is, qui votum continentiae non habebat, liber maneret ad contrahendum cum alia; et quamvis ipse hoc non probet in particulari casu, in quo ibi loquitur, nihilominus satis significat separationem in hac materia intelligi quoad vinculum; non quia vinculum, quod antea erat validum, dissolvatur, sed quia nullum fuisse supponitur. Ita etiam intelligitur decretum Calixti II, distinct. 27, quamvis non multo tempore Innocentium præcesserit: *Presbyteris, Diaconis, subdiaconis, et monachis concubinas habere, et matrimonia contrahere penitus interdiximus*; quod verbum, juxta probabilem sententiam, irrationem etiam in rigore includit. Et addit: *Contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, et personas ad penitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum definitiones judicamus*. Ubi etiam testificatur legem illam antiquiorem in Ecclesia fuisse; exponit autem glossa talia matrimonia debuisse disjungi quoad copulam, non quia putaret durare quoad vinculum, sed potius quia supponit illa nulla fuisse; sed quia quod non est (inquit) non solvit, et ideo matrimonium, quod a principio nullum fuit, non proprie dissolvitur, Authent. de Nuptiis, § *Si quis vero ab initio*. Similia decreta sunt multa, 27, quæst. 1. Optimum autem mihi videtur decretum Concilii Turonensis II, sub Joanne III, ut habetur in tomis Conciliorum, vel sub Pelagio I, ut alii volunt; uterque autem fere per 500 annos Innocentium II antecessit; ibi ergo, cap. 16, sic habetur: *Si qui in monasterio conversi sunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi, nec (quod absit) ullus eorum conjugem ducere, aut extranearum mulierum familiaritatem habere; nam, sicut supra dictum est, si uxorem duxerit, excommunicatur, et de uxoris male sociatæ consortio, etiam*